Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions
for authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Beriktigande rörande Litorinagränsen på södra Gotland

Henr Munthe

Published online: 04 Jan 2010.

To cite this article: Henr Munthe (1906) Beriktigande rörande Litorinagränsen på södra Gotland, Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 28:4, 309-311, DOI: [10.1080/11035890609445523](https://doi.org/10.1080/11035890609445523)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035890609445523>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

Beriktigande rörande Litorinagränsen på södra Gotland.

Af

HENR. MUNTHE.

I amanuensen OTTO FRÖDINS värdefulla uppsats: *En svensk kjökkenmödding*, ett bidrag till de postglaciala nivåförändringarnas historia, Ymer 1906, häft. 1, sid. 17 och ff., omtalas (sid. 30) bland annat, att den särskildt genom HANSSONS undersökning¹ kända intressanta stenåldersboplatsen *Gullrum* vid gränsen mellan Hafdhems och Näs socknar på södra Gotland (enligt HANSSONS afvägning) ligger c:a 11.5 m, och att Litorinagränsen därstädes (enligt uppgift af mig) befinner sig c:a 15 m ö. h. Härtill är (i noten 7, sid. 30—31) fogad följande högst öfverraskande reservation: »Vid boplatsen Gullrum har GUNNAR ANDERSSON (Ymer 1905, sid. 454)² först på 19 m höjd ö. h. iakttagit ett vallsystem, som kunde antagas markera den högsta postglaciala gränsen;» %-siffran blir i så fall c. 61, hvarigenom de gottländska lokalernas särställning skulle bortfalla.»

Nämnda uttalande af ANDERSSON finnes i diskussionsprotokollet till docenten ALMGRENS föredrag (den 15 december 1905) om uppländska stenåldersboplatser och har följande lydelse: »Fyndorten vid Rangsarfe (= Gullrum) ligger enligt min nivellering 12.6 m ö. h. — —, d. v. s. om MUNTHES bestämning af litorinagränsen till 15 m (jag såg först vid c. 19 m ett vallsystem, som kunde antagas motsvara denna)⁴ är riktig, vid 84 % af L. G. — —» (Ymer 1905, sid. 454—455).

Det kan möjligen förklaras, att amanuensen FRÖDIN, som icke är geolog, utan vidare tagit ANDERSSONS uppgift för god, men knappast, att doc. ANDERSSON, som så pass mycket sysslat med kvartärgeologi, lämnat en sådan besynnerlig uppgift. Ty att uppgiften kan karakteriseras på detta sätt, torde nogsamst framgå af det följande.

¹ HANS HANSSON: En stenåldersboplatz på Gotland. Svenska Fornminnesföreningens tidskrift, Bd 10, sid. 1 och ff.

² Med orätt står där 544.

³ Kursiveringen gjord af mig. — Uttrycket »den högsta postglaciala gränsen» synes mig lämpligen böra utbytas mot *Litorinagränsen*, enär en ännu högre postglacial gräns finnes, nämligen *Ancylusgränsen*.

⁴ Kursiveradt af mig.

Redan på den första isobaskarta, som finnes publicerad öfver litorinagränsen i södra Sverige, nämligen den i DE GEERS för nordens kvartärgeologi epokgörande arbete »Om Skandinavians nivåförändringar under kvartärperioden»¹, är L. G. ungefär riktigt angifven till c:a 15 m vid G. LINDSTRÖMS blott 3 km N om Gullrum liggande klassiska Qvinnegårda-profil. Riktigheten såväl af denna DE GEERS uppgift som ock af hans isobaser för öfrigt på Gotland har i allt väsentligt bekräftats genom senare undersökningar, särskildt af SERNANDER och mig, framför allt genom mina omfattande, men hittills endast delvis offentliggjorda studier öfver öns Ancylus- och Litorinagränser.² Isobassystemen för dessa äro i själfva verket fastställda så i detalj för större delen af ön, att felet endast undantagsvis torde uppgå till en eller annan *decimeter*.

Hvad nu särskildt *Gullrumstrakten* angår, är min till hrr arkeologer meddelade uppgift, att L. G. här ligger c:a 15 m ö. h., *fullt exakt*. 15 m betecknar nämligen Litorinagränsens *normal-maximum* inom trakten, medan gränsvallens krön på platser, som haft ett mera öppet läge, befinner sig omkring 1 m högre.³ Från Gullrumstrakten visar L. G. (såsom ju f. ö. redan framgår af DE GEERS ofvan citerade karta) jämnt fallande värden mot söder och jämnt stigande värden mot norr, och detta på sådant sätt, att L. G:s 19 m-nivå (= ANDERSSONS antagna nya siffra för Gullrumstrakten) *träffas först drygt 30 km norr om Gullrum*, nämligen i Sanda socken N om Klintehamn.

Litorinagränsvallen, sträckvis ekvivalerad af en erosionsterrass, framgår i Gullrumstrakten bland annat N och NV om boplatsen, och NV om denna vall finnes i sin tur det »vallsystem», som doc. ANDERSSON åsyftar med sin L. G. 19 m ö. h. Men detta vallsystem har ANDERSSON uppenbarligen icke alls undersökt, ty hade han det gjort, skulle han lätt nog hafva funnit, att *vallkomplexet utgöres af veritabla, fossilförande ancylusvallar, som icke hafva det minsta med L. G.-vallen att göra*. Trakten är kartlagd för S. G. U:s räkning år 1896 af prof. J. C. MOBERG, som också i allt väsentligt riktigt uppfattat förhållandena härstädes, hvilket jag hade tillfälle konstatera vid revisionen af kartbladet Hamra år 1903.

Då nu vallsystem af liknande storlek och form som de ifrågasvarande finnas utbildade litet hvarstädes på Gotland alltifrån öns högsta delar (c:a 78 m ö. h.) och ned till hafsyttans nivå, kunde doc. ANDERSSON med ungefär lika stor rätt hafva förlagt L. G. inom en viss del af ön till en nivå hvilken som helst med undantag af den riktiga.

¹ G. F. F. 10 (1888) och 12 (1890). Kartskissen finnes å sid. 100 i det senare bandet.

² Jämför i fråga om L. G. Pl. II i mitt arbete; Preliminary Report on the Physical Geography of the Litorina-Sea. Bull. Geol. Inst. Upsala 1891.

³ Sådana *abnorm-maxima* äro af lokal och temporär natur, d. v. s. tillkomna vid stormfloder under tiden för en positiv strandförskjutnings maximum, och böra gifvetvis icke läggas till grund för beräkningen af ett hafs eller en sjös högsta gräns.

ANDERSSON anför äfven en ny siffra — 12.6 *m* — för boplat-
sens höjd ö. h., hvilken siffra med c:a 1 *m* öfverstiger den af HANS-
SON (l. c.) meddelade, eller c:a 11.5 *m*. HANSSON har godhetsfullt
upplyst mig om, att hans siffra erhållits genom *tubafvågning* under
gynnsamma förhållanden från den 3,5 *km* från Gullrum afägsna hafs-
stranden, och som ANDERSSON lär hafva använt en mindre noggrann
metod än HANSSON, är äfven denna t. o. m. utan motivering gjorda
»rättelse» fullständigt obefogad.¹

---

¹ ANDERSSONS båda här omnämnda sifferuppgifter finnas meddelade
redan 1899 (Ymer för samma år, sid. 280, noten 3), ehuru vallsystemet vid
c:a 19 *m* då ännu icke erhållit någon åldersbestämning.